

חלק פרק אחד עשר סנהדרין

קמ.

תורה אור

1. על פן קרא שמה קבל כי שם בלל י שפת כל הארץ ומשם הפיצים יי על פני כל הארץ: בראשית י"א ט
2. ויאמרו יהוה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו: בראשית י"א ד
3. ובכל אשר אמרת אליכם תשמרו ושמ אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך: שמות כ"ג
4. ואנשי סדם רעים וחסידים קלן מאד: בראשית י"ג
5. איננו גדול בפינת הזה ממני ולא חשך ממני מאומה כי אם אותך באשר את אשתו ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת וחסידים: בראשית ט"ו ט
6. השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרה שנת השבע שנת השמטה וך ענה עינך באותו האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל יי ויהי בר חטאי: דברים טו ט
7. וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלים פה לפה לבד מחטאתו אשר החטיא את יהודה לעשות הרע בעיני יי: מלכים ב כ"א טז
8. ארץ ממנה יצא לחם ותחיתיה נהפך כמו אש: איוב כ"ה ה
9. פרץ נחל מעם גר הנשקחים מני רגל דלו מאנוש גנו: איוב כ"ד ד
10. עד אנה תהותו על איש תרצה כלכם בקיר קטיו גדר הנהר: תהלים ט"ז
11. חתר בחשך בתים יומם חתמו למנו לא ידעו אור: איוב כ"ד טז
12. ישובו לערב יקמו כלכל ויסובבו עיר: תהלים ט"ז ז
13. ערום ילינו מבלי לבוש ואין כסות בקרה: איוב כ"ד ז
14. גבלות ישנו עדר גלו וירעו חמור יתומים יתנו יתבלו שור אלמנה: איוב כ"ב ג
15. והוא לקברות יובל ועל גדיש ישקוד: איוב כ"ב לב

סמנו שכתה היא: רעים נגופם. טעופים צימיה: השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' והיה כך חטא. והיינו ממנו: ארץ ממנה יצא לחם. ארץ שבעה וטובה היא: וחסידים נהפך כמו אש. ואחר כך נהפכה: וכי מאחר שארץ ממנה יצא לחם. שיש לנו שיפוע לחם למנה לנו עוזרי דרכים: ונשכח. שלא יעזרו עוזרי דרכים צאלנו: פרץ. הקציה נחל גפרית ואש: מעט גר. ממקום הליכתו שהיה הולך למעלה והשליכו עליהם הנשכחים מני רגל ונתדלדלו (מאדם) [מארכס] ונעו לדראון: גר. קורניט צלע"ו כמו (שמואל ב' י"ד) מים הנגרים: סוספסו. נתקשו תרמיות ותאונות: פרצו כולכם. ע"י קיר נטוי וגדר הדחיה: יומם חסמו למו. היום סוממים וסוגרין כאליו לא ידעו אור כלומר סוממין וסוממין: אפרסמון. שלהם להפקידו ציד צעלי ממנו כדי שיהו מניחין פקדון שלהם ציית גמיהם וצילנה מריחין האפרסמון וסוממין שם. מנהגו של מפקיד לורר וסומם: דש ר' יוסף. צי מדרשא חסר חשק צמים: ע"י ריש אפרסמון מאה מחסרשא. ע"י ריש אפרסמון שהיו מריחין ויודעין היכן מניחין ממנו: מי הוה ידענא דאשו גנבי. ל"א מי הוה ידענא דגנבי אסון: שפעי מרובי דניפורי דמא. דאלס גדול הוה. ואידי דלמך לעיל איחמרו מחממתי ציפורי דלמך דרבי יוסי הסם הוה קיט נמי הוה מילתא דכי נח נפשיה כו' לשמעיעין דמלכורי הוה: דאית

צדי מי נשלח: כי מטא להוה דיירא. כשהגיע למוטו מלון: למיבת. ללון: שרינהו לנפיעיה. המירו הארגזים והמלכופין ופתחום ונטלו כל מה שבתוכו: אחוסי. מלחקי: הנך דיורי. אותן בני הכפרים: א"כ ליבנו אחד צטורא. א"כ שצנו כדי לעלות לרקיע למנה בנו אותו צבקעה היה להם לבנות על אחד ההרים: הפיסיס ה'. פיזרס צכל העולם: שדיס. יש להם זורת אדם ואוכלין וסומין כצני אדם: רומין. צלי גוף וזורה: לנין. זורת אדם אלא שיש להם כנפים צמספת נדה (דף כ"ד): זו שאומרה נעזוד ע"ז כי שם צלל ה'. צלצל לשונם כדי שלא יהא אחד מכוון לדעת חצירו לעבוד ע"ז: שליש [נכלע]. צלצלו יסודותיה משוקעת היא צקרקע עד שליט ושלש של מעלה נשרף ושלש אמנעי קיים צקרקע ולא שיהא עומד צאזיר: אויר מגדל. מראש המגדל (כלומר) [כמו אוירה של עיר] מי שעומד סביב למגדל ורואה אוירה ומראה גובה שלו: משפת. שכן נגזר על אותו מקום שישכח ולכן הם עצמם שכחו את לשונם: צלל וצורסיף סימן רע לטורה. שמשכחין הלמוד מפני שעומדים צאזיר המגדל: למה נקרא שמה צורסיף צור שאפי. צור שנתרוקן מימיו כלומר משכח האדם כל מה שלומד: שאפי. כמו (צ"מ דף ס.) השופה את היין לשון (ירמיה מ"ח) הורק מכלי אל כלי. ומפני מה שמה צלל [שמשכחת] אמר רב יוסף כי שם צלל לפי שצלצל הקדוש צרוך הוא את לשונם לשם לכו"ס היא משכחת: סימן רע. כלומר שמש

ונעשה מלחמה נעשו קופים ורוחות ושידים וליזין וזו שאומרת נעלה ונשב שם הפיצים ה' וזו שאומרת נעלה בלל ה' שפת כל הארץ תניא רבי נתן אומר כולם לשם עבודת כוכבים נעלה ונשב שם מגדל שליש נשרף שליש קיים אמר רב אויר מגדל משכח אמר רב רע לתורה מאי בורסיף אמר ר' אסי בור⁷ שאפי: אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא וכו': ת"ר אנשי סדום אין להן חלק לעולם הבא וכו': מאד רעים וחסידים לעולם הבא אמר רב יהודה רעים בגופן וחסידים רעים בגופן דכתיב⁶ והיה כך חטא לה' זו ברכת השם מאד שמתכוונים וחסידים במתניתא תנא רעים בממונם וחסידים בגופן רעים בממונם דכתיב ורעה עינך באחיך האביון וחסידים בגופן דכתיב וחסידים לאלהים לה' זו ברכת השם מאד זו שפיות דמים שנאמר⁷ גם דם נקי שפך מנשה (בירושלים) הרבה מאד [וגו'] ת"ר אנשי סדום לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקב"ה ומה כתיב בהם ארץ ממנה יצא לחם ותחתיה נהפך כמו אש מקום ספיר אבניה ועפרות זהב לו נתיב לא ידעו עיש ולא שזפתו עין איה לא הדריכוהו בני שחץ לא עדה עליו שחל אמרו וכי מאחר שארץ ממנה יצא לחם ועפרות זהב לו למה לנו עוברי דרכים שאין באים אלינו אלא לחסרינו [מממוננו] בואו ונשכח תורת רגל מארצנו שנאמר⁹ פרץ נחל מעם גר הנשכחים מני רגל דלו מאנוש גנו דרש רבא מאי דכתיב¹⁰ עד אנה תהותו על איש תרצחו כולכם בקיר נטוי גדר הדחיה מלמד שהיו נותנין עניניהן בבעלי ממון ומושיבין אותן אצל קיר נטוי ורוחין אותו ובאים עיטמלין ואין כסות בקרה¹¹ חמור יתומים יתנו שור אלמנה גבולות חתמו למנו לא [ראו] [ידעו] אור מלמד שהיו נותנים עיניהם בבעלי ממון ומפקידים אצלו אפרסמון ומניחים אותו בבית גנויהם לערב באים ומריחין אותו ככלב שנא'¹² ישובו לערב ככלב ויסובבו עיר ובאים וחותרים שם ונוטלין אותו ממון [א] ערום¹³ הלכו מבלי לבוש ואין כסות בקרה¹⁴ חמור יתומים יתנו שור אלמנה גבולות ישנו עדר גזלו וירעו¹⁵ והוא לקברות יובל ועל גדיש ישקוד [ב] דרש ר' יוסי בציפורי אחרתן ההיא ליליא תלת מאה מחתרתא בציפורי אתו וקא מצערי ליה אמרו ליה יהבית אורחיה לגנבי אמר להו מי הוה ידענא דאתו גנבי כ"י קא נח נפשיה דרבי יוסי שפעי מרובי דציפורי דמא [ג] אמרי דאית ליה חד תורא מרעי חד יומא דלית ליה לירעי תרי יומי ההוא יתמא בר ארמלתא הבו ליה תורי למרעיה אול שקלינהו וקמלינהו אמר להו דאית

- [א] [נעלי ח: ושינן:] (ג) ב"ש מ"ו, (א) [ניקמט ב"ש ירושף:] (ד) [ג"י הערוך ערך צמסיף שפת:] (ה) [מוספתא פ"ג ע"ג:] (ו) [מוספתא פ"ג:] (ז) [מוספתא פ"ג:] (ח) [מוספתא פ"ג:] (ט) [ז"ל ליעין:] (י) [מ"ק כ"ה:] (יא) [גדה ס"ג:] (יב) [ז"ל לסיפטיה:] (יג) [מנינה ח"ט:] (יד) [צ"ל ח"ה:] (טו) [ז"ל ח"ה ד"ה צבג:],

הגהות הב"ח
(א) גמ' אמרי דני ר' שילא אמרי נהני:

הגהות הגר"א
[א] גמ' ערום נהני עליו אות: [ב] שם דרש רבי יוסי. נהני על מיבת דרש אות: [ג] שם אמרי דלית ליה חד. נהני על מיבת אמרי אות: ג'.

לעזי רש"י
קורניט. ורימה.

מוסף רש"י
לסיפטיה. ארגו שלו (תענית כ"א). כחד מנייהו. לחמד משי קיסר (שם). מעפרא דאברהם. שנתלם עם המלכים (שם). גילי. קשין (שם). אמרי דאית ליה חד תורא כו'. כך היה מנהגם של אנשי סדום (לקמון ע"ח ב). מרעי חד יומא. כל צהנות העיר (נדה ט"ט). ההוא יתמי. שלא היה לו שור וכפארו לרעות כהמונין צ"י ימים (שם).